

púť, pútnici, pútnictvo - v úzkom význame: stredoveká púť k *svätému hrobu*; atribút pútnika : *mušľa, pes, palica pútnická*; *patrónom* pútnikov je *apoštol Jakub Starší/Väčši/Mayor, Alexius*; pozri *Jeruzalemská púť, civildalský evanjeliár, pelerína*; *Svätý rok, pútnik, Santiago, archanjel Rafael, Alexius, Adéla, Brigita Švédska, Roch, Remedius, Servác, Severín, Traja králi/ Mudrci z východu; plášť; pútnický odev, pútnictvo; pustovník; Otcovia pútnici/Pilgrim Fathers; Cesta do Emauz; Bernard z Aosty/Bernard z Mentonu; Svätý rok; karavanserai; krížová výprava, križiaci*

Baleka: cesty (pozri *pútnické cesty*) vykonané z náboženských pohnútok na kultové miesta a návrat späť; pútnictvo založené na predstave, že božstvo týchto miest prejavuje osobitnú priazeň; sú za ne považované sídla božstiev, skutočné alebo domnelé pohrebiská zakladateľov viery a *svätcov*, miesta zázrakov, miesta s osobitne posvätnými kultovými predmetmi (napr. drevo kríža v *Jeruzaleme*; pozri *relikvia*); púť je spätá so zvláštnymi modlitbami a cvičeniami v odriekaní, symbolickými aktmi: *bosonohosť* na znamenie *pokory*, oblečenie a výstroj (pozri *pútnický odev*), *pútnické znamenie*, magické praktiky (pobozkanie a dotyky kultových predmetov, podliezanie *sarkofágov*, očistné umývanie, spánok v kultovom okrsku, obety a dary); dôkazom vykonanej cesty boli rôzne zobrazenia kultového miesta, *plakety, sviece* ap.; pútnictvo súčasťou takmer všetkých *náboženstiev* (grécka antika: *Apolónov chrám v Delfách*, rímska antika: *Aesculapova jaskyňa na Tiberskom ostrove*, pozri *asklépium*; *judaizmus a kresťanstvo: Jeruzalem; moslimovia: Mekka*); v stredoveku vo Francúzsku: Tours (pútnické miesto od 4.st. s hrobom *sv. Martina*), Chartres (r. 350 založené biskupstvo, mesto v 15.st. späté so storočnou vojnou Francúzska a Anglicka); v Španielsku: Monserat (v *benediktínskom* kláštore uložená tzv. *Čierna madona* z 12.st.), *Santiago da Compostella* (s hrobom *apoštola Jakuba Staršieho*); Taliansko: Padova, Loreto (s údajným príbytkom *Panny Márie* prineseným anjelmi; pozri *loreta*); Poľsko: Czestochova (pútnické miesto najmä od 17.st.); Nemecko: Aachen (miesto dvoch dôležitých cirkevných kongresov a korunovačné mesto nemeckých kráľov), Kolín n.Rýnom (v 8.st. zriadené kolínske arcibiskupstvo), Trier (od 6.st. arcibiskupstvo, v 14.st. zlatou *bullou* obdržal triersky arcibiskup prvé miesto medzi kurfistami *rímskonemeckej ríše*); jednotlivé mestá sa stávajú súčasne umeleckými strediskami; *pútnické cesty* organizované cirkvou, ich účastníkom vystavované pasy, pozdĺž ciest najmä v mestách zaisťované ubytovanie, vyhotovovaná potrebná cestovná literatúra, mapy apod.; pútnické cesty organizované cirkvou a dostávali do stretov s cestami skupín chudobných, radikalizujúcich sa ľudových vrstiev, ktoré prestupovali zákazy žobrania apod.; odporcami pútnických ciest boli *valdenskí, wiklefovci, luteráni, husiti, kalvinisti; reformácia* napokon pútnické cesty zakázala a obnovila ich až *protireformácia*; pútnici, pútnictvo a ich patrón *apoštol Jakub st.* sú častým motívom výtvarného umenia, rovnako ako ďalšie postavy: *Alexius, Adéla, Brigita Švédska, Roch, Remedius, Servác, Severín, Traja králi/ Mudrci z východu* (tiež považovaní za pútnikov), a ď.; pozri *pútnické cesty, žobrák, schody sväté, loreta, Boží hrob, krížová cesta; Ježišova kopija, grál valencijský/Santo cáliz, Hodigitria, trojica Márií, čierna Sára; johaniti, templári; Svätý rok; Dunstan*

Bergdolt v súvislosti s *čiernou smrťou*: ďalším dôsledkom *morových* epidémií, v rozpore s *hedonizmom*, ktorý choroba pestovala, boli *púte*; dnes sa môže zdať nezmyselné ak nie priamo nezodpovedné, keď sa tisíce pútnikov z celej Európy v roku 1350 vydala na cestu do Ríma, a pritom často nielen padli za obeť *moru*, ale súčasne prispievali k jeho šíreniu; pútnickú cestu do sv. mesta Rím naplánoval *pápež* ešte v čase, keď o chorobe nechyrovalo (1343); pútnici zaplavili Rím a v kostole sv. Petra pre silný nával sa zadusilo veľa ľudí, lebo prvý raz ukazovali *potnú rúšku*, ktorú Ježiš zanechal sv. *Veronike* počas svojej *krížovej cesty*

Wensleydalová v súvislosti s heslom *harpye*: v preklade „zlodejky“ (pozri *zlodej*); *Homér* povedal, že sú ako vietor, ktorý odveje ľudí, a veľmi často sa spájali s búrkovými vetrami (pozri *vietor; bohovia vetra*); to však skôr súviselo s ich úlohou, akú zohrali v prípadoch nezvestných osôb, než s božským pôvodom; *harpye* často zbabelo napádali bezbranných osamelých *pútnikov*, najmä *deti*, ktoré potom odnesú, aby ich v pokoji zožrali

Warrack-West: v slovanskej mytológii vodná *víla*, na ktorú sa premenilo utopené dievča; vo všeobecnosti sú rusalky severnejšie položených krajín menej prívetivé a dobré ako víly na juhu; svojimi kúzлами lákajú pútnikov, ktorí v ich náručí zomierajú

www v súvislosti s heslom *Yuki-onna*: v preklade z japončiny „*snežná žena*“; *ľadový démon*, ktorý sa sústreďuje na *pútnikov* a vo fujavici ich zvädza z cesty; pozri *monštrum*

Co v průvodcích nebývá: prapočiatkom púte boli procesie konané pravdepodobne k chorým, pri ktorých bola nosená sviatosť najsvätejšia - tzv. *božie telo*; z týchto procesií sa postupne vyvinuli jarne slávnostné cirkevné sprievody, nazvané *Božie telo*; najprv sa odohrávali vo vnútri kostolov a neskoršie v ich okolí; veriaci pri nich svojou účasťou za niečo ďakovali (dážď, zdravie), prosili za niečo, alebo sa kajali za *hriechy*; tieto sprievody mali dvojité poslanie; symbolizovali životnú púť človeka do zaslúbenej krajiny a tiež ukazovali, že na tejto ceste je človek vedený *Bohom*, ktorého zastupovali cirkevní hodnostári; v polovine 18.st. bolo najväznejším pútnickým miestom *Loreta* v *Prahe*

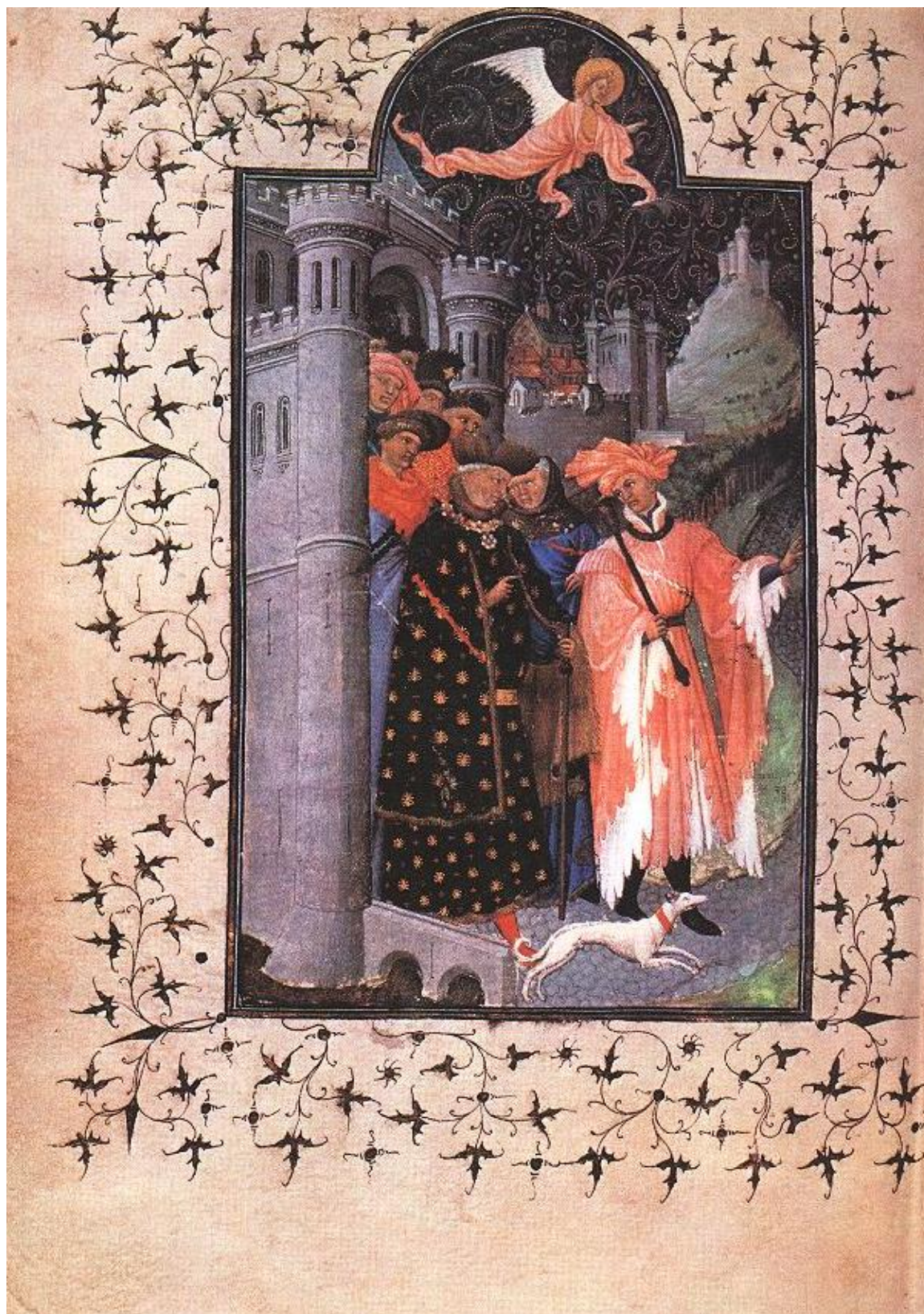
<http://it.wikipedia.org/wiki/Pellegrinaggio>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Jakobspilger>

http://fr.wikipedia.org/wiki/P%C3%A8lerinage_de_Saint-Jacques-de-Compostelle

A. Bonaiuto: Výjavy zo života sv. Petra Mučeníka (freska z kostola Santa Maria Novella, 1366-7)

Bratia z Limburgu: Vojvoda z Berry ide na púť (Hodinky vojvodu z Berry, 1412-1416)

Ján van Eyck: Pútníci a pustovníci (Gentský oltár, ľavé krídlo, 1432)

J. Lieferinxe: Pútnici pri truhle sv. Šebastiána (15.st.)

J. de Flanders: Santiago Peregrino (1507)

P. Bruegel st.: Traja slepí pútnici (16.st.)

L. van Leyden: Odpočívajúci pútnici (16.st.)

J. de Momper II : Krajina s pútnikmi (17.st.)

G. Ceruti: Spiaci pútnik (1740-1745)

Nemecký maliar z 18.storočia, Holandský maliar z 18.storočia podľa D. Teniers ml.: Pútnici (18.st.)

F. Defregger: Tirolskí pútnici (1921)

G. Doré: Pohostinnosť barbarov k pútnikom do svätej zeme (19.st.)

Utagawa Kuniyoshi: Pútnici pri vodopáde Oyama (19.st.)

Utagawa Kuniyoshi: Pútnici pri vodopáde (19.st.)

putá/okovy - pozri väzenie

Anonym: Saladin a kresťanskí väzni. Emir Saladin nariadil popravu zajatcov po víťazstve pri Hattínu v roku r. 1187 (iluminácia z „Roman de la Rose“, 1337)

Puteaux - Skupina z Puteaux

Putifar/Pótifar - - egyptský hodnostár, ktorému synovia praotca *Jákoba* predali svojho brata *Jozefa*; keď Jozef odolal zvädzaniu Putifarovej ženy, tá ho ohovorila u svojho manžela: ako dôkaz priniesla Jozefov plášť; porovnaj príbeh *Anteie/Sthenoboie*, manželky kráľa *Proita* alebo *Hippolyty* a *Pelea*; pozri biblia; *Jozef Egyptský*

L. van den Leyden: Putifarova žena ukazuje Jozefov plášť (1512)

L. van Leyden: Putifarova manželka obviňuje Jozefa (rytina, 1512)

pútnici - pozri *púť*

pútnická palica - *palica pútnická*

pútnická krajina - *Weltlandschaft*

pútnické atribúty - *atribúty pútnické*

pútnické cesty - Baleka: hlavné medzinárodné spojnice vedúce k pútnickým miestam; vo Francúzsku napr. Orleáns (od 4.st.biskupstvo, počas 100 ročnej vojny francúzska opora v bojoch proti Angličanom, 1429 oslobodené z obklúčenia Janou z Arku), Vézelay (od 9.st. slávne *benediktínske* opátstvo, od 11.st. pútnickým miestom; *Bernard z Clairvaux* tu vyhlásil 2. krížovú výpravu; pozri *kruciata*) a Le Puy spojené tromi pútnickými cestami so španielskym *Santiagom* de Compostela (od 9.st. popri Ríme najvýznamnejšie pútnické miesto, podľa legendy s hrobom *apoštola Jakuba* st.); najvýznamnejšia cesta viedla do Santiaga cez Francúzsko a bola lemovaná veľkými pútnickými chrámami, bohato zdobenými (napr. na *ochodze chóru*); západná morská pútnická cesta do *Jeruzalema* viedla po africkom pobreží z *Kartága* cez *Alexandriu*, pevninská cesta viedla z *Rima* po rímskych štátnych cestách cez *Balkán* do *Carihradu* a ďalej do *Jeruzalema* (pozri *Boží hrob/Svätý hrob*); cesty boli pre rozvoj umenia dôležité tým, že spájali dôležité kultúrne a umelecké strediská a umožnili najmä v 11. a 12.st. medzinárodné rozšírenie *románskeho* umenia (architektúra z *Cluny*, sochárstvo, užité umenie a d'. výtvarné odbory); pozri *peregrinážny*, *skulptúra peregrinážna*, *pútnické znamenie*, *schody sväté*; porovnaj pútnickú cestu veriacich *islam* do *Mekky*; *Santiago de Compostela*

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=5

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=7

Neznámy autor: Púť do sv. zeme (1501-1600)

pútnické znamenie - Baleka: tiež *pútnický odznak*; upomienka kresťana na podstúpenú *pútnickú cestu*; v *kresťanskej mytológii* je mu prisudzovaná *magická* ochranná funkcia (pozri *apotropajný*); toto znamenie pripevňované na pútnický *klobúk*, *plášť*, *palicu* alebo *ruženec*; ochraňovalo svojho nositeľa, ktorý ho po svojom návrate mohol urobiť súčasťou obetných a pohrebných darov, umiestniť ho v dome, nad vchody do stajní, nad úle, mohol ich zahrabať na poli, aby si poistil úrodu, alebo použiť pri liečebných praktikách; znakom mohol byť aj reliéfny odliatok zobrazujúci navštívené miesto alebo *svätca*, ktorého kult bol na pútnickom mieste uctievaný, alebo panovníka, *relikvie* ap.; od pol. 15.st. sú pútnické znamenia menšie, popri liatych *plaketách* sa objavujú aj razby *brakeátového* typu a reliéfy z pálenej hliny; pútnickým miestom bola v *Prahe* na Novom Meste kaplnka *Božieho tela* (pozri *Boží hrob*, *corpus Christi*), kde boli v 2.pol.14.st. ukazované ríšske klenoty (pozri *ríšske insígnie*) a ostatky; námetov pribúdalo: zobrazovali sa, napr. *roh* v narážke na trúbenie rohov, počas ktorých boli sviatosti na pútnických miestach ukazované; ako pútnické znamenia slúžili aj zvončeky, šipy, zástavky, od 15.st. aj jednotlivé listy *tlače blokovej* (pozri *apopistografická tlač*); reliéfne znamenia boli odlievané z najlacnejších materiálov (najmä *cín*, *olovo*) ale aj zo *striebra*, alebo boli *pozlátené*; výrobu a predaj mala výhradne v rukách cirkev, prípadne niektoré *cechy*; pútnické znamenia tvorili významný finančný zdroj cirkevi

Vstup do Jeruzalemu (terakotové pútnické znamenie zo Svätej zeme, 6.st.)

pútnický - *peregrinážny*

pútnický klobúk - pozri *pútnický odev*

<http://de.wikipedia.org/wiki/Pilgerhut>

L. Orsi: Cesta do Emauz (1560-1565)

Nemecký maliar z 18.storočia, Holandský maliar z 18.storočia podľa D. Teniers ml.: Pútnici (18.st.)

pútnický kostol - kostol pútnický

pútnický odev - Baleka: *patrónom* kresťanských pútnikov sa stal *apoštol Jakub Starší* a jeho oblečenie a výstroj sa stali typovým oblekom všetkých pútnikov; skladá sa z dôkladnej obuvi, podkasanej suknice, pláštenky do dažďa alebo *plášťa* s kapucňou a širokého *klobúka*; na streche (krempe) tohto klobúka, vpredu alebo na boku dvihnutej, je umiestnené pútnické znamenie (mohlo byť pripevňované aj na plášť, pútnickú palicu alebo *ruženec*; *pútnickým znamením* napr. *mušľa*); k výbave patrila aj čutora (zaoblená pútnická fľaša), zavesená na opasku pútnika alebo na pútnickej palici, ktorá bola rovnako súčasťou výstroja ako *ruženec* a opasok/pás; pútnik zobrazovaný aj so svojim stálym sprievodcom, psíkom, ktorý ho sprevádza a je jedným z pútnických *atribútov*; porovnaj výbavu *islamského* pútnika do *Mekky* ku svätyni *Kaaba*; pozri *pelerína*

<http://de.wikipedia.org/wiki/Pilgerhut>

pútnický odznak - pozri *pútnické znamenie*

putovanie duší - *prevteľovanie duše/putovanie duše*

Putovanie mágov - námet v rámci okruhu *Klaňania troch kráľov*

J. Tissot: Putovanie mágov

Putovanie Židov v púšti - pozri *manna*, *Židia*

Putra Eduard - (†1915); slovenský maliar; vyštudoval umeleckú školu v Budapešti, neskôr od roku 1905 absolvoval štúdiá maľby v mníchovskej súkromnej škole; venoval sa prevažne portrétu, figurálnej tvorbe a krajinomaľbe; jeho umelecký prejav rešpektoval v plnej miere čiastočné štúdium v Budapešti neskôr v Mníchove; v tom čase sa na akadémiách pestoval historický realizmus a *romantizmus*; výučba bola výlučne zameraná na veľkorozmerné figurálne kompozície, ktoré oslavovali významné udalosti tej doby

http://www.webumenia.sk/web/guest/detail/-/detail/id/SVK:SNG.O_762/Eduard%20Putra

https://www.google.sk/search?q=Putra+Eduard&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&imgil=2Fb2-G4x4g-jkM%253A%253BefR8jyQDdupWkM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.majgerner.s%25252Findex.php%25253Foption%2525253Dcom_content%25252526view%2525253Darticle%25252526id%2525253D556%25253Arimavska-sobota-putra%25252526catid%2525253D52%25252526Itemid%2525253D190&source=iu&pf=m&fir=2Fb2-G4x4g-jkM%253A%252CefR8jyQDdupWkM%252C_&usg=__9Xz_3mgXjA-ZNxa3JEV-Txa_gc%253D&ved=0CFIQyjc&ei=hK-MVL-YOYqrU-qYhIAL#facrc=_&imgdii=_&imgrc=2Fb2-G4x4g-jkM%253A%253BefR8jyQDdupWkM%253Bhttp%253A%252F%252Fwww.majgerner.sk%252Fimages%252Fstories%252Fkultura%252Fosobnosti%252Frs_eduard_putra_autoportret1a.jpg%253Bhttp%253A%252F%252Fwww.majgerner.sk%252Findex.php%253Foption%253Dcom_content%2526view%253Darticle%2526id%253D556%253Arimavska-sobota-putra%2526catid%253D52%2526Itemid%253D190%253B230%253B170

E. Putra: Čítajúca žena pri okne (1895-1915)

E. Putra: Gazdovstvo (1900-1920)

E. Putra: Majer (1900-1920)

E. Putra: Žena pri okne

E. Putra: Vlastná podobizeň

E. Putra: Podobizeň ženy s privretými očami

E. Putra: Hlava mladej ženy (1895-1915)

putti - z tal. putto – „dieťaťko“

-malé detské postavičky chlapčiekov, vytvorené v talianskej *renesancii*; obdoba antických *amoretov* a stredovekých *anjelikov*, od ktorých sa líšia tým, že zvyčajne nemajú krídla; putti umiestňovaní na *oltároch*, obrazoch, *organoch*, múroch, stropoch a *galériách* kostolov; ich

činnosť väčšinou symbolicky opakuje hlavnú tému, ku ktorej sú pridružení; pozri *pochodeň; Anjeli obsluhujú Krista na púšti*

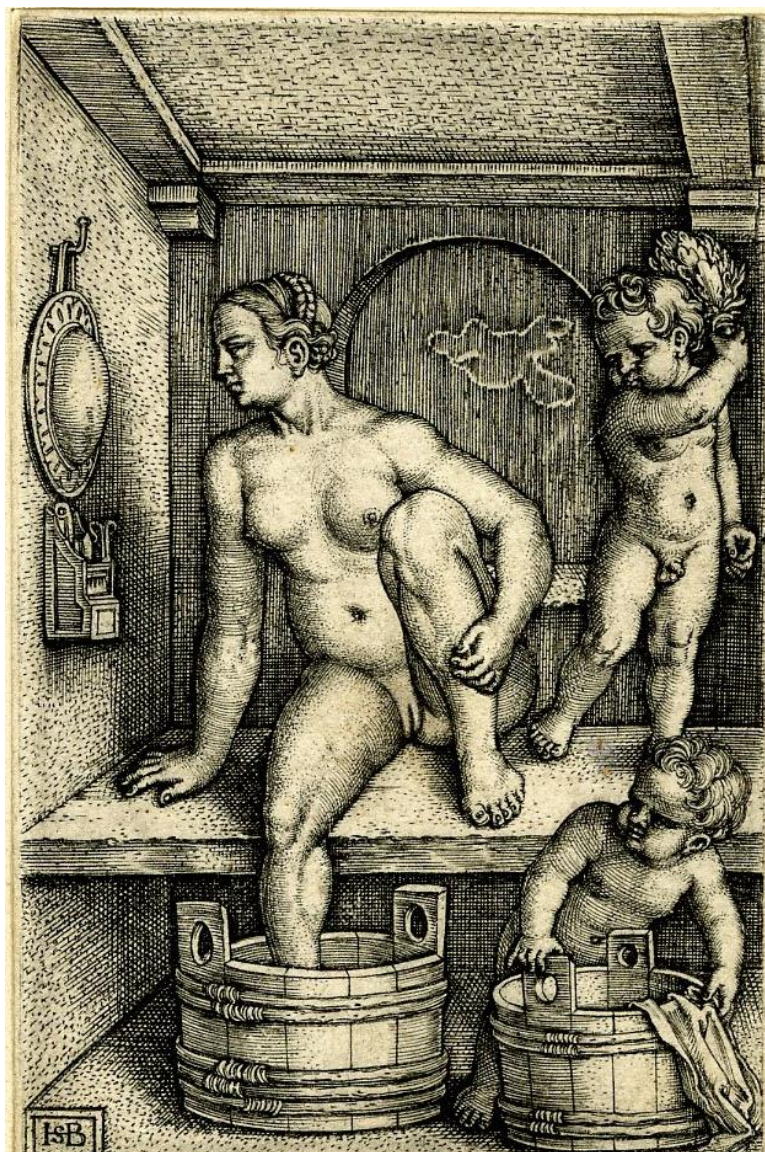
Dudák: nahé dieťa podobné anjeličkovi, ale zvyčajne bez krídiel; obľúbený dekoratívny prvok v *baroku, rokoku* aj v historických slohoch 19.st. (pozri *historizmus*); vzniklo ako *renesančná* obdoba antických *amoretov* a stredovekých anjeličkov

Hall: tiež *amoretto*; okrídlené dieťa, vyskytujúce sa najmä v renesančnom a barokovom umení v úlohe anjelskej bytosti alebo posla svetskej lásky; svoj pôvod má putto v gréckom a rímskom staroveku (*Erós, Amor, Cupido*); grécki „erotes“ (*erotovia*) boli okrídlené bytosti, poslovia bohov, ktorí sprevádzali človeka jeho životom a ich podoba bola odvodená od boha lásky *Erósa* (jeho rímskym ekvivalentom bol *Kupido/Cupido*); vo svojej ranej podobe bol *Erós* mladík alebo *eféb*, ale v *helenistickej* dobe „omladol“ a nadobudol detskú podobu; táto podoba nakoniec splynula s *géniami* rímskeho náboženstva, podobnými strážnymi silami alebo duchmi, ktorí chránili *dušu* človeka počas jeho života a nakoniec ju dovedli do neba; prvotní kresťania prijali túto *pohanskú* podobu pre zobrazenie svojich *anjelov* v *katakombových* maľbách a na *sarkofágoch*; stredovek založil svoje zobrazenie anjela na dospeljej podobe rímskej bohyně, okrídlenej *Victórie*; antické detské postavy *putti* sa objavili až v renesancii; nabadúce vystupujú *putti* ako anjeli v náboženskom maliarstve (vrchol tejto úlohy v *protireformácii*) a tiež ako sprievodcovia *Kupida*; stávajú sa všadeprítomnými poslami svetskej lásky v *profánnych* námetoch; *putti* stále sprevádzajú *Venušu*, občas sa objavujú vo výjavoch *Cností a Nerestí*, sú atribútom *Erató* (*múzy* lyrickej poézie); na *putti* premenení anjeli v barokovom výjave *Nanebovstúpenia Pána*

pozri *berlínsky porcelán, Anjeli obsluhujú Krista na púšti; tzv. ignudi*

A. Dürer: Čarodejnica (1500)

B. Beham: Žena v kúpeli (1530-1550)

A. Altdorfer: Odpočinok na úteku do Egypta (1510)

H. Aldegrever: Osem putti hrajúcich a bojujúcich okolo studne (1539)

A. Dürer: Traja putti, štít a helma (medirytina, 1498-1502)

H. Aldegrever: Dvaja putti držiaci svietnik (1529)

L. van Leyden: Lov detí (rytina, 16.st.)

G. A. Maglioli: Dva okridlení nahý putti držiaci sudarium (rytina, 1580-1610)

W. Panneels podľa P. P. Rubensa: Sv. Šebastián priviazaný ku stromu a korunovaný putti (lept, 1631)

F. Albani: Putti rozbíja nástroje Minervy (17.st.)

G. van Honthorst: Koncert (1624)

Tizian: Putto (detail z obrazu „Bakchanalie Ariadny“, 16.st.)

Guercino: Putti (rudka, 17.st.)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár okolo polovice 18.storočia): Putti 3 (pravý putti z oltára Kalvárie zo Sásy, okolo 1750)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár okolo polovice 18.storočia): Putti 4 (ľavý putti z oltára Kalvárie zo Sásy, okolo 1750)

Putz Leo -

L. Putz: V zákulisí